

ЦІННІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВИТИ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВАTHE VALUE OF ADMINISTRATIVE EDUCATION IN TERMS
OF TRANSFORMATION OF THE UKRAINIAN SOCIETY

У статті розглянуто особливості та тенденції підготовки фахівців до ефективного менеджменту в умовах трансформації українського суспільства. Проаналізовано функціональну та психологічну структуру управлінської діяльності, фундаментальні положення необхідності цілеспрямованої підготовки людини до виконання адміністративних функцій. Обґрунтовано цінність управлінської освіти крізь призму поглядів дослідників, які системно аналізують професійну компетентність управлінців різного профілю, особливості підготовки фахівців у контексті управлінської діяльності, методологію, шляхи і методи вдосконалення підготовки управлінців різного рівня. Представлені особливості соціально-економічних трансформацій в Україні на сучасному етапі її розвитку, досліджено проблеми освітньої галузі, що виникають у процесі підготовки управлінських кадрів. Наголошено на важливості формування управлінської культури керівників різних рівнів і профілів (державних структур і органів, виробництва, культури, науки, освіти тощо) та її цілеспрямованому розвитку впродовж всієї життєдіяльності фахівців, на кожному етапі функціонування суспільства. Зосереджено увагу на необхідності вивчення й осмислення кращого досвіду організації управлінської освіти в різних країнах, що дає змогу у процесі модернізації вітчизняної підготовки майбутніх фахівців різних галузей до управлінської діяльності брати до уваги апробовані заходи, спрямовані на імплементацію міжнародних освітніх норм, угод, стандартів; використовувати загальноприйнятні стратегії, ідеї та теорії, спрямовані на вдосконалення управлінської підготовки фахівців, урахувати найбільш вагомий світовий тенденції розвитку управлінської освіти.

Ключові слова: управління, управлінська діяльність, управлінська освіта, цінність управлінської освіти, трансформаційні процеси, інформаційне суспільство.

The article deals with the peculiarities and tendencies of specialists' preparation for effective management in the conditions of transformation of Ukrainian society. The functional and psychological structure of management activity, the basic provisions of the need for purposeful preparation of a person for performing administrative functions are analyzed. The value of management education is grounded through the prism of the views of researchers who systematically analyze the professional competence of managers of different profiles, peculiarities of training specialists in the context of management activities, methodology, ways and methods of improving the training of managers of different levels. The peculiarities of socio-economic transformations in Ukraine at the present stage of its development are presented. The importance of forming the managerial culture of leaders of different levels and profiles (state structures and bodies, production, culture, science, education, etc.) and its purposeful development throughout the life of specialists, at every stage of development and functioning of society, is emphasized. The necessity of studying and comprehending the best experience of the organization of management education in different countries is also mentioned, which allows in the process of modernization of the future preparation of future specialists of various branches for management activity, to take into account the tried and tested measures aimed at the implementation of international educational norms, agreements, standards; to use common strategies, ideas and theories aimed at proving management training of specialists, to take into account the most important global trends in the development of management education.

Key words: management, management, management education, value of management education, transformational processes, information society.

УДК 130.122:37
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-2-12>

Повстин О.В.,

докт. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри права та
менеджменту у сфері цивільного
захисту

Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності

Постановка проблеми в загальному вигляді. Освіта належить до вищих цінностей розвинутого суспільства, водночас освітні інституції є тим плацдармом, на якому формуються стратегічні смисли розвитку країни, базові цінності, які варто закладати в освітні практики. В освітній галузі послідовно розвиваються здібності та формуються професійні компетентності особистості, що є не лише персональним надбанням, але й надбанням соціуму та держави. Вагомим чинником інноваційних процесів у системі неперервної освіти є розвиток управлінської компетентності керівників усіх типів установ, підприємств, організацій. Підготовка сучасного менеджера в системі неперервної освіти потребує міждисциплінарного підходу, поєднання точних наук (необхідні результати і можливість їх перевірки) з гуманітарними (система цінностей, переконань і практичного досвіду).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливий крок у розробці теоретичних основ наукового управління зроблено на рубежі 30-х рр. ХХ ст., коли в межах поведінкової концепції у процесі управління науковці запропонували зосереджувати основну увагу на працівнику, а кожну організацію розглядати як соціальну систему [1, с. 66].

Дослідженню методологічних основ організаційно-управлінської діяльності присвячені праці Г. Атаманчука, І. Бабаєва, С. Бир, Г. Блейка, П. Друкера. Концепції менеджменту представлені М. Армстронгом, У. Бреддиком, П. Лендом, Ф. Тейлором, А. Файоном, Ч. Бернардом, І. Адієсом. Наукові розвідки в галузі психології управління здійснювались Ф. Геновим, Л. Гілбрет, А. Китовим, Б. Ломовим, Г. Саймоном, Г. Щокінім. У цих та інших працях проблематика управління висвітлена в науково-методологічному та широкому

соціальному аспектах: від сутності та природи цього явища до його організаційних процесів і тенденцій, характерних для сучасного суспільства.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Науковці розкривають функціональну та психологічну структуру управлінської діяльності, системно аналізують професійну компетентність управлінців різного профілю, особливості підготовки фахівців у контексті управлінської діяльності, методологію, шляхи і методи вдосконалення підготовки управлінців різних рівнів. Інтерес до проблеми підготовки фахівців різного профілю до управлінської діяльності останнім часом значно зростає, а управлінська освіта як важливий ресурс забезпечення якісних перетворень у суспільних соціально-економічних системах потребує подальшого ґрунтового наукового аналізу та пошуку.

Мета статті – обґрунтувати цінність управлінської освіти в умовах нових політичних і соціально-економічних реалій, які спонукають українську вищу школу до осмислених змін, пов'язаних передусім з урахуванням вимог ринку праці, а також суттєво іншим ставленням до потреб учнів і студентів. Це актуалізує вивчення, осмислення, пошук і застосування новітніх методик управлінської освіти.

Виклад основного матеріалу. Управління – це діяльність керівника в підпорядкованому йому колективі, яка об'єднує роботу всіх його членів шляхом безперервної управлінської діяльності, що передбачає не лише поточні розпорядження керівника (дискретний процес), а й постійне корегування, спрямування, уточнення, оцінювання тощо (безперервний процес), за допомогою яких здійснюється управлінський вплив. Із метою забезпечення оптимального функціонування об'єкта управління можуть застосовуватися різноманітні форми впливу на нього й окремі його елементи, а також змінюватися способи його функціонування, відбуватися заміни складу тощо. Підготовка до управлінської діяльності в освітньому процесі закладу вищої освіти передбачає розвиток управлінських здібностей як потенційних властивостей особистості керівника. Як відомо, здібності людини залежно від різних чинників і обставин, передусім пов'язаних з активністю самої особистості, можуть набувати якісно іншого характеру. Як складові частини особистісного розвитку здібності є одним із найбільш загальних психологічних понять. Це системне утворення, що містить низку складових частин, без яких людина не здатна до конкретної діяльності; комплекс властивостей, що відтворюються лише у процесі організованої певним чином діяльності [2, с. 584–601]. Чим більш розвинені в особистості здібності, тим швидше вона опановує і тим легше виконує певну діяльність. Більшість дослідників пов'язують загальні здібності з інтелектом індивіда [3].

Проблема формування управлінських знань, умінь і навичок, безперечно, здавна привертала увагу науковців. Фундаментальні положення про необхідність цілеспрямованої підготовки людини до виконання функцій управління знаходимо ще в соціально-політичних доктринах античної філософії. І нині варта уваги основоположна праця Платона «Держава» [4], у якій стверджується, що для раціонального управління недостатньо природних задатків і здібностей, а потрібне також особливим чином зорієнтоване навчання та виховання [5, с. 386].

За висловом, який приписують державному діячу стародавніх Афін, стратегу й уславленому оратору Периклу (приблизно 494–429 рр. до н. е.), «мистецтво управляти людьми – найважче та найвище з усіх мистецтв». Ці слова, які стали крилатими, залишаються актуальними донині. Завдання управління, що виникли ще на етапі первіснообщинного ладу з моменту організації спільної праці, коли вожді родів і племен уособлювали керівне начало в усіх видах діяльності, були й надалі залишатимуться чи не найскладнішими для вирішення. Уже давньогрецькі та давньокитайські філософи визначали управління особливою цариною діяльності, проголошуючи принцип універсальності управління. Також наголошувалось на потребі самоуправління; відомий афоризм давньоримського філософа, поета та державного діяча Сенеки (4 р. до н. е. – 65 р. н. е.): «Володіти собою – найбільша влада».

Становлення ринкової економіки в Україні та відмова від командно-адміністративної системи організації суспільних відносин змусили керівників різних рівнів кардинально переглянути підходи до управління. Коли ми аналізуємо трансформаційні процеси в нашій країні, варто враховувати неоднорідність соціально-економічного простору, яка історично склалася в Україні й істотно впливає на структуру й ефективність національної економіки, стратегію і тактику інституціональних перетворень, а також на соціально-економічну політику нашої держави. Міжрегіональна невідповідність значною мірою посилилась із зростанням кризових явищ в економіці. На наш погляд, це пов'язано як із механізмами ринкової конкуренції, що диференціювали регіони відповідно до їхніх конкурентних переваг і пріоритетів, так і з наявністю різних можливостей до адаптації територій із неоднаковою структурою економіки та менталітету населення. Такі обставини зумовлюють нові вимоги до теоретичної та практичної підготовки фахівців усіх галузей до управлінської діяльності, зокрема щодо вмінь реалізовувати управлінські функції з урахуванням потенційних можливостей і потреб працівників.

На початку нового, XXI ст., коли відбувається зміна типів цивілізаційного розвитку, щоб упоратися із труднощами, пов'язаними зі зміною соці-

ального середовища, що є тривалим, суперечливим і конфліктогенним процесом, суспільство має зробити якісний стрибок в управлінській діяльності, у найкоротший термін переналаштувати або створити нові структури і механізми управління, здатні адекватно реагувати на швидкоплинні, подекуди вельми несприятливі обставини. Прагнення до стабільності, соціальної організованості, добробуту та стійкого розвитку змушує управлінські структури вдаватися до нескінченних реформаторських новацій. Ці процеси неможливі без відповідної цілеспрямованої діяльності державних органів, спрямованої на досягнення позитивних результатів реформ у всіх царинах життя, в усій системі життєдіяльності суспільства. Для цього потрібно забезпечити адаптивність управлінських структур та їх персоналу до різних і несподіваних змін, часто негативного характеру, шляхом підвищення ефективності їхньої діяльності у складних, нестандартних умовах [6, с. 26].

Формування управлінської культури керівників різних рівнів і профілів (державних структур і органів, виробництва, культури, науки, освіти тощо) та її цілеспрямований розвиток упродовж всієї життєдіяльності фахівців були важливими на кожному етапі розвитку та функціонування суспільства. У зв'язку із цим цілеспрямована підготовка фахівців до управлінської діяльності як менеджерів із широким науковим, професійним і управлінським світоглядом, розвинутим практичним мисленням, високою управлінською компетентністю, спроможних ефективно розв'язувати весь комплекс управлінських завдань, що стоять перед ними, а також постійно нарощувати свій управлінський потенціал і практичний досвід творчого вирішення проблем в умовах глобалізованого інформаційного суспільства, є актуальною організаційно-управлінською, психологічною та соціально-педагогічною проблемою будь-якої країни [7, с. 291].

Цілком закономірним є формування на загальнодержавному рівні настанови щодо гармонізації управлінської ситуації та нормалізації управлінської діяльності для ухвалення адекватних, науково обґрунтованих управлінських рішень із метою оптимального розвитку соціуму. У зв'язку із цим зростають вимоги до рівня підготовленості управлінського персоналу, готового працювати в непередбачуваних, зокрема екстремальних, ситуаціях. Отже, проблема вдосконалення професійної підготовки та новітніх методів формування управлінського потенціалу характерна нині для всіх аспектів і рівнів суспільних відносин. Загалом тенденції розвитку людських ресурсів, зокрема управлінських кадрів, мають глобальний характер і відображають запити економіки, виробництва та сфери обслуговування щодо пошуку високоєфективних систем реалізації творчого та продуктивного персоналу (трудова ресурсів).

Як відомо, відбувається становлення постіндустріального, інформаційного суспільства – суспільства знань (knowledge society). Об'єкти управлінського впливу багаторазово ускладнюються і диференціюються, підвищується освітній рівень населення, кола його інтересів і активності стають дедалі більш різноманітними, законодавство – усе більш складним і об'ємним. Для успішного виконання своїх функцій управлінці повинні мати глибокі професійні знання в різних галузях, володіти стратегічним мисленням і тактичними навичками, бездоганно дотримуватися законодавчих норм і моральних правил, бути стійкими до зловживання владою та корупційних дій. Це зумовлює підвищення ролі суб'єктивного, людського чинника в соціальних змінах, значення компетентності керівника та якості його управлінської діяльності.

Однак зростання цінності освіти загалом відбулося здебільшого і із прагматичних, утилітарних причин, зумовлених трансформаційною ситуацією, коли формальне свідчення освітнього рівня (диплом) стало необхідним інструментом життєвого успіху, деякі характерні ознаки якого (гроші, престиж і влада – за Е. Фроммом, основні цінності сучасного суспільства) стають головними спонукальними мотивами та цілями людини [9].

Нині актуальна підготовка висококваліфікованих фахівців із навичками ефективного менеджменту та самоуправління [8, с. 4]. Це актуалізує вивчення, осмислення та застосування кращого досвіду організації освітніх систем у розвинутих країнах, передусім Європейського Союзу, з огляду на проголошене Україною прагнення до євроінтеграції. Приєднання вітчизняної вищої школи до єдиного освітнього простору, спонукає нас дослідити в контексті обраної проблеми першочергові заходи, спрямовані на імплементацію міжнародних освітніх норм, угод, стандартів, а також світові стратегії, ідеї та теорії щодо вдосконалення навчання майбутніх управлінців.

Вивчення й осмислення кращого досвіду організації управлінської освіти в різних країнах дає змогу у процесі модернізації вітчизняної підготовки майбутніх фахівців різних галузей до управлінської діяльності брати до уваги апробовані заходи, спрямовані на імплементацію міжнародних освітніх норм, угод, стандартів; використовувати загальноприйняті стратегії, ідеї та теорії щодо вдосконалення управлінської підготовки фахівців, урахувати найбільш вагомні світові тенденції розвитку управлінської освіти. Передусім уважаємо доцільним взяти до уваги концепцію радикального оновлення неперервної професійної підготовки і підвищення кваліфікації керівників усіх рівнів шляхом застосування цільового підходу на основі сучасних дидактичних концепцій, зокрема запозичених із неформальної освіти та підвищення кваліфікації. Під час реформування

доцільно узгоджувати інновації з національними освітніми стандартами, усталеними цінностями і спільними цілями.

Висновки. Духовно-культурна діяльність сучасного буття актуалізує проблему людиноцентризму в її сучасних вимірах. Сьогодні є необхідність переосмислення проблем професійності, праці, свідомостей, цінностей, а разом із ними права, влади, культури, ідеології тощо, які часто розуміються без урахування світоглядних смислів ринкової економіки, помножених на людські прагнення. Останні мають особливе значення, адже вони стають основою самовизначень як суспільства, так і окремої людини [10]. Українське суспільство переживає складний період переходу до цінностей нової епохи, формуються нові смисли розвитку країни. Саме тому цілеспрямована підготовка фахівців до управлінської діяльності як менеджерів із широким науковим, професійним і управлінським світоглядом, розвинутим практичним мисленням, високою управлінською компетентністю, спроможних ефективно розв'язувати весь комплекс управлінських завдань, постійно нарощувати свій управлінський потенціал і практичний досвід творчого вирішення проблем в умовах глобалізованого інформаційного суспільства, є актуальною організаційно-управлінською, психологічною та соціально-педагогічною проблемою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Радоуцкий В., Северни Н., Литвин М. Методологические подходы к проблеме совершенствования системы профессиональной подготовки сотруд-

ников. *Теоретические и практические аспекты психологии и педагогики* : коллективная монография / под ред. И. Андулян. Уфа : Омега-Сайнс, 2016. С. 55–68.

2. Рубинштейн С. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер-Ком, 1999. 720 с.

3. Дружинин В. Психология общих способностей. Москва : Лантерна Вита, 1995. 296 с.

4. Платон. Держава Пер. с древнегр. и коммент. Д. Коваль. Киев : Основи, 2000. 355 с.

5. Савенкова М. Управленческая компетентность в социально-политических доктринах античной философии. *Социально-гуманитарные проблемы менеджмента* : сборник научных трудов ДонГАУ. Т. IV (19). Донецк : ДонГАУ, 2003. 493 с.

6. Карпиевич В. Вопросы формирования управленческих ресурсов для органов и подразделений по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь. *Предупреждение. Спасение. Помощь* : сборник материалов XXVII Международной научно-практической конференции, 16 марта 2017 г. Химки : ФГБВОУ ВО АГЗ МЧС, 2017. С. 26–29.

7. Управлінська культура і компетентність керівників як системна психолого-педагогічна проблема / В. Ягупов та ін. *Педагогічні науки* : збірник наукових праць НАДПС України. Серія «Педагогічні та психологічні науки». 2013. № 4 (69). С. 291–301.

8. Юрик Н. Самоменеджмент : курс лекцій. Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. 89 с.

9. Кривко Т., Поліщук О. Цінності в освіті та цінність освіти. Восьма Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Питання сучасної науки і освіти». URL: <http://intkonf.org/krivko-ta-kpsihnpolischuk-om-tsinnosti-v-osviti-ta-tsinnist-osviti/>.

10. Кремень В. Людина і суспільство у вимірах економічної цивілізації. *Освіта*. 2006. № № 45–46. С. 4–5.